

Girona: les dones dels setges

Text > **DANI VIVERN**

La fascinació pels setges de Girona ve de lluny. Molts historiadors i escriptors els han tractat amb més o menys fantasia o verisme. En el camp novel·lístic, i amb una capacitat descriptiva notable, Gerard Bussot ens ofería, fa poc, *Temps d'herois* (Efadós, 2016). Ara, amb *Llaços de sang*, Teresa Sagrera i Ramon Gasch ens en presenten una visió semblant, però des de l'òptica de les dones, les eternes oblidades en els conflictes bèl·lics. Com diu Gasch: «Solen ser els homes els que agafen el fusell, però qui aguanta el poble són elles».

L'estructura narrativa del llibre és simple. Hi ha quatre personatges ficticis al voltant dels quals es reconstrueixen els mesos del setge napoleònic: la Marta (narradora d'una bona part del text), el seu home i el seu fill; i la Rosa, amiga de la Marta i de tendència afrancesada. A partir d'aquí coneixem algunes de les dones que es van constituir en la companyia militar de Santa Bàrbara, «les Bàrbares»: Llúcia Jonama de Fitz Gerald, Maria Àngela Bivern, Raimunda de Nouvilas i Maria Custí, entre moltes altres. Per la seva participació en la defensa de la ciutat, en l'atenció als ferits i en el suport com a intendència, van passar a formar part del drama històric viscut pels gironins el 1809.

La narració, lineal, fa referències constants a documentació, personatges, llocs i elements materials, amb absoluta fidelitat històrica. Penetrem en la mentalitat dels resistents, els seus conflictes entre la lleialtat, l'heroisme i la constatació del sacrifici inútil de vides civils, una situació que els historiadors moderns han atribuït a la intransigència d'Álvarrez de Castro, endut per un sentit extrem del deure. El text no s'està de criticar l'heroisme d'arrel nacionalista, religiosa i patriòtica amb què s'ha vestit tradicionalment la resistència als napoleònics. En realitat, diuen els autors, «la gent lluitava per la terra, la casa i la família».

Llevat d'algunes deficiències en la puntuació i alguna badada disculpable (no es puja al campanar de la Catedral per la torre de Carlemany), el text arrossega el lector per la seva naturalitat i versemblança. El lèxic, les expressions, els registres dels personatges —la immensa majoria, històrics— fan agradable i lleugera la lectura. Però el principal atractiu de l'obra, almenys per als gironins, és la descripció acurada de la ciutat, dels seus carrers, places i edificis, i la progressiva evolució de l'escenari físic i social cap a la rendició inevitable. De fet, és una versió lleugerament novel·lada d'uns fets històrics ben documentats. Els autors, a més dels plànols de la ciutat i voltants amb

SAGRERA, Teresa; GASCH, Ramon. *Llaços de sang*. Barcelona: Columna, 2022. 847 p.

què s'obre i es tanca el volum, completen amb un epíleg i uns apèndixs els esdeveniments posteriors a la capitulació de Girona, el període de l'estantís domini francès i, sobretot, presenten per categories les desenes de personatges que van tenir algun protagonisme o participació en els setges. Molts són una part essencial de la narració.

Com a homenatge a les dones de la companyia de les Bàrbares o a les que, simplement, van viure i patir com elles els fets d'aquells mesos de 1809, els autors han posat un nom seu a cada capítol del llibre.

Llaços de sang és de lectura obligada per a tothom qui vulgui saber com va ser el setge de Girona sense passar per l'academicisme historicista que s'hi ha creat al voltant.

Un poble perdut entre muntanyes

Text > **JOAN SALA**

Castellar de la Muntanya és un grup de masies disperses i mig amagades entre les serralades prepirinènques de l'Alta Garrotxa que ha perdut habitants des de fa dècades i la categoria de municipi des de fa dos-cents anys. Alguns dels seus casals s'han reformat aquests darrers anys com a segones residències i establiments de turisme rural, i d'altres són un munt de pedres que les bardisses cobreixen quasi per complet.

No obstant això, Castellar havia tingut un passat, que l'historiador Josep Murlà i Giralt ha estudiat i ara ha

publicat. El seu treball de recerca és ben conegut des de fa dècades, i fer una aproximació a la seva bibliografia seria una temeritat, ja que esgotaríem el nombre de caràcters assignats a aquesta ressenya. Durant quaranta anys ha publicat textos setmanalment en un setmanari olotí, un dels temes recurrents dels quals han estat els estudis històrics, a part d'haver editat llibres i escrit en altres publicacions esparses.

El llibre de Castellar de la Muntanya, que és el que ara ens interessa, és rigorós en les dades que proporciona,

tret característic de l'autor. A partir d'un repàs de l'evolució que ha sofert el topònim, entra en la història del poble sense oblidar els accidents geogràfics del terme. Descriu els delmes i altres tributs que havien de satisfer les cases a la parròquia, que ja existia en el segle x. N'ha estudiat les celebracions funeràries i les d'altres sagraments; el salpàs; les processons, tant de la parròquia de Santa Maria de Castellar com de la sufragània de Sant Martí de Toralles, en les quals es veu el nombre de capellans que hi assistien, i una dada curiosa: el que cobraven per la feina feta. En des-

Un mosaic de continuïtats

Text > FRANCESC MARCO-PALAU

El filòleg i escriptor David Pagès i Cassú (Sant Joan de Mollet, 1968) és sempre sinònim d'estima per la llengua catalana, d'interès per recuperar la memòria del país i de voluntat d'oferir el reconeixement que es mereixen les personalitats que al llarg del segle xx han ajudat a donar forma a la societat d'avui, sigui en l'àmbit de les lletres, en el de les arts o en el de les ciències.

Després de llibres precedents plenament vigents com *Referents: Entrevistes a 40 personalitats dels Països Catalans* (2015), *Què t'ha ensenyat la vida?* (2019) i, més recentment, *Bones llavors* (2020), en el qual l'autor ha fet una acurada selecció d'articles periòdics que ha anat publicant sobre la matèria al llarg dels darrers anys, el docent i dinamitzador cultural fa un pas més enllà i articula un volum nou que relliga diverses generacions.

Així, a *Baules: Cartes generacionals*, Pagès i Cassú interrelaciona passat, present i futur a través d'un exercici molt ben ideat: l'escriptor ha demanat a quaranta-cinc estudiosos o descendents de figures destacades dels territoris de parla catalana que escriguin una carta al seu avantpassat i una altra a algú de la nova generació d'infants i joves. Hi trobem noms ben diversos: la soprano Conxita Badia, l'humanista Josep Lluís

Bausset, la sufragista Carme Karr, la filòloga Aina Moll, el pintor Maties Palau, o l'empresari Gil Torres Palmitjavila, entre molts d'altres. També n'hi ha de gironins o de molt vinculats amb les nostres comarques: els escriptors Caterina Albert i Paradís (*Víctor Català*), Maria Àngels Anglada i Josep Pla; el metge Josep Alsina i Bofill, la professora Dolors Condom, els pedagogs Alexandre Galí i Josep Pallach, l'arquitecte Rafael Masó, l'historiador Santiago Sobrequés o el pintor Joaquim Vayreda.

El resultat és un mosaic de continuïtats amb un gran valor històric, que posa un èmfasi especial en les qüestions lingüístiques i que inclou les traduccions corresponents en català d'algunes de les cartes originals escrites en anglès pels descendents de noms rellevants, com en el cas del bioquímic Joan Oró i l'aviadora Mari Pepa Colomer, que es van instal·lar en altres latituds. També inclou fotografies i síntesis biogràfiques de les persones recordades i dels autors actuals.

Sense cap dubte, es tracta d'un llibre imprescindible que recomanem llegir avui, però que encara guanyarà més transcendència a mesura que passin els anys i les dècades, i els receptors de les cartes es vagin fent grans i hagin emprès el seu propi camí. És un volum que caldrà guardar i rellegir.

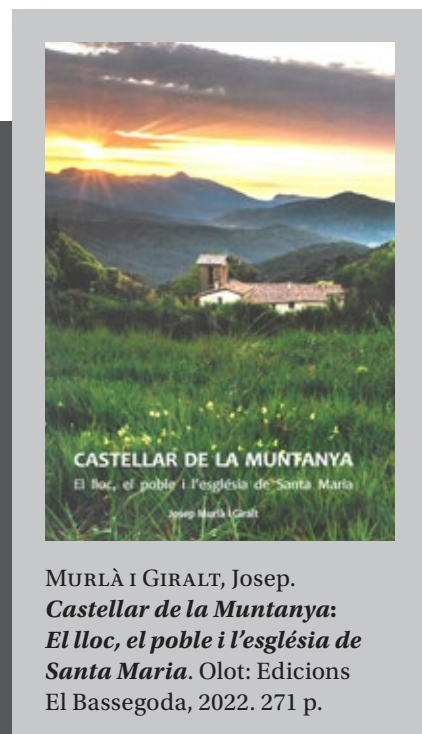
criu les cerimònies i les particularitats del lloc. Repassa l'escomesa violenta dels francesos durant la guerra francoespanyola del segle xvii; la pesta bubònica del mateix segle; les obres per ampliar la rectoria i reparar el temple; la Guerra del Francès del segle xix; les visites pastorals, entre les quals cal destacar (per nefasta) la del bisbe Castaño, que hi imposà l'ús del castellà, com ja passava arreu del país per ordre de Carles III, per tal de fer efectiva «l'extinció de les llengües maternes». Continua amb les guerres carlines, el bandolerisme i sobretot amb la de-

cadència de la parròquia a principis del segle xx, cada vegada amb menys parroquians. Durant la Guerra Civil la parròquia va ser saquejada, cremada i abandonada durant anys i, de fet, va tenir poca vida posteriorment. A més, tracta les complicades gestions per obrir una carretera i l'electrificació rural, la desafectació de l'església i la cessió d'ús i la venda de la rectoria. Acaba amb dades biogràfiques de tots els rectors, les cases que hi ha en èpoques recents, els goigs i un apèndix fotogràfic.

Tot el que es podia dir d'aquest indret queda consignat en aquest llibre.

PAGÈS I CASSÚ, David.
Baules: Cartes generacionals.
Cornellà del Terri: Edicions MMV, 2022. 271 p.

MURLÀ I GIRALT, Josep.
Castellar de la Muntanya: El lloc, el poble i l'església de Santa Maria.
Olot: Edicions El Bassegoda, 2022. 271 p.

Animal, massa animal

Text > MAR BOSCH OLIVERAS

Sovint ens enamorem de les novel·les abans d'obrir-les. No és el cas de *Distòcia*, que es presenta amb un nom poc simpàtic i una imatge que fa una certa angúnia: un vedell llefiscós, acabat de sortir de les entranyes de sa mare. Ara bé, això va a gustos. Rere la desfeta que l'embetuma, també hi ha la promesa d'amor que se sublima en tots els infants.

Què vol dir *distòcia*? Ho sabríeu si haguéssiu tingut algun part complicat, fòssiu llevadora o un nadó amb prou memòria per recordar com és de miraculós, a vegades, venir al món. Una distòcia és un part dolorós, difícil, lent i perillós.

Pilar Codony (Banyoles, 1987) és veterinària i ara, podríem dir, també és una autora gestada a comarques i nascuda d'un premi de ciutat: el Documenta. Suposo que quan es publiqui aquesta ressenya, Codony ja serà el Documenta de fa dos anys i, per tant, haurà tingut temps de fer-se a la idea del que suposa l'exposició pública, de fer córrer un text que ha ordit en la intimitat i (això ho espero de tot cor) recollir l'èxit que es mereix. I és que *Distòcia* és un bon llibre per tres motius: l'essencial és que està ben escrit (una condició risible, així exposada, però que no totes les publicacions compleixen); el suficient és que tracta

de temes interessants, si més no per a humans mitjanament sofisticats, i el notable és que ho fa amb l'encert dels escriptors que saben del que parlen i als quals les modes els importen tres raves.

Tanmateix, les modes hi són: aquest llibre agradarà tant a lectors de la capital (àvids de camp o de fotre el camp, àvids d'Arcàdia), com a lectors més acostumats a la mirada de la narradora, la d'algú que viu a pagès, en contacte estret amb la natura, la domesticada i la indòmita.

Distòcia espurneja una història d'amor entre dues vaques. Les connexions d'uns quants animals amb noms de personatges il·lustres. També la d'uns quants parts complicats, d'unes quantes maternitats complicades. Però aquest no és un llibre sobre maternitat ni cap tractat de veterinària. És, sobretot, la història de la Goja, batejada Glòria, però que es canvia el nom per evidenciar la distància amb la mare. La Goja i els seus pensaments. La Goja vista per altres narradors. La Goja i els seus discursos filosòfics directes (que potser no caldrien). La Goja i la seva manera de ser en aquest món, imbricada amb tot el que l'envolta. La Goja: una Blancaneu aguerrida.

L'habilitat de Codony ha estat saber enllaçar el motiu (la protagonista ha

de prendre una decisió vital) amb el tema (què vol dir ser animal en un món d'homes, i a la inversa). També ha jugat bé amb el fil que relliga aquesta història: la Goja té un neguit encallat a dins, com un fetus mal posat que dificulta l'avenç de la vida. Així, mitja novel·la la dedica a fer de príncep de Dinamarca, a pensar si ser o no ser, qüestionant-se els límits entre la humanitat i l'animalitat, entre la raó i l'instint. I aquesta és la qüestió que l'autora mesura amb l'ambigua prudència dels experts: sovint s'han de desemascarar les dicotomies bàsiques i trobar que són cadenes més llargues de conceptes que es relacionen.

Un recorregut poètic variat

Text > PERE MARTÍ I BERTRAN

Ramon Alabau i Selva (Ripoll, 1947) és un professor d'institut que, com altres del gremi, ha escrit obra pròpia. I n'ha publicat, per exemple, a la REVISTA DE GIRONA, en una *plaque* o en forma de poemes a *Fulgors i ombres* (Ajuntament de Girona i Llibreria 22, 1999), i que obren aquest volum. Ara, a punt de fer setanta-cinc anys, ens ofereix una antologia del que podem considerar el millor de la seva obra: *Pòsit de cendra*. Com Xavier Rivero sintetitza al pròleg: «*Pòsit de cendra* és un univers amb una complexitat dialèctica envejable, on res no

és lineal ni previsible. El discurs poètic canvia en funció del jo poètic i es deixa endur per prismes i visions molt diferents segons els diferents "capítols" de cada seqüència de poemes».

La diversitat que suggereix Rivero és una de les característiques del volum, tant pels continguts com pels aspectes formals. La diversitat formal la trobem en l'estrofisme, els versos i la tipografia (s'hi usen diversos tipus i cossos de lletra). La diversitat de continguts la deixa clara Joan Manuel del Pozo, també ripollès, a l'epíleg, titulat «Carta a l'amic poeta»: «[...] diria, per

tancar amb la idea de Hölderlin, que ens ajudes a fixar "allò que roman", a identificar punts vitals de referència, a gaudir de la riquesa de la nostra llengua, a evitar la fragmentació de l'experiència i la seva dissolució en el magma de la caducitat temporal. Una tasca de gran valor literari i humà». Aquests continguts, doncs, van des de les reflexions sobre el temps, la memòria o la infantesa fins a la corrupció, la repressió o l'exili. De les setze seccions o apartats que lògicament aquí no puc comentar, en voldria destacar una, «Camí de la retirada», ja que m'ha col·

Autoretrat a tres veus

Text > JOSEP PASTELLS

Joaquim Pijoan (Santa Cristina d'Aro, 1948), guanyador del Premi Documenta amb *Somni* (1982) i del Sant Jordi amb *Sayonara Barcelona* (2006), completa amb *Retrat del jove Skizo* (2022) la trilogia de records que va iniciar amb *Tempus fugit* (2017) i *El jardí de les delícies* (2018). El seu tercer llibre de memòries ressegueix el procés patològic que el va dur a patir en plena joventut una malaltia mental de caràcter esquizofrènic. No és ben bé una novel·la, però tampoc un simple fragment del monumental *Diari de Skizo* que Pijoan escriu des de fa quaranta-dos anys per recomanació del psiquiatre Josep Maria Pigem (1911-1996). És, això segur, una obra valenta en què l'autor s'autoretrata amb tres veus sovint enfrontades que li permeten descriure amb la màxima precisió possible la seva lluita aferrissada per fer front al present.

No és un llibre agradable, ni tampoc optimista. De seguida queda clar que el jove Skizo col·lecciona desenganys o, més ben dit, que percep la vida com una acumulació de provatures que li deixen un regust agredolç, de fracassos que considera incontestables. El període final del franquisme i l'inici de la transició cap a la democràcia són el rerefons temporal d'una història molt ben escrita i documentada, plena de

retalls periodístics que s'alternen amb les sensacions del protagonista, víctima d'un esqueixament interior que no li permet viure amb la plenitud que desitjaria. «Vivia en un estat d'inquietud que feia que durant el dia respirés una doble realitat, la física i la mental. La primera era la feina, cada cop més rutinària; la segona, els pensaments aliens a la realitat física que se li creuaven com interferències en una pantalla de TV o en una emissió radiofònica», explica una de les veus narratives. «Hi ha un laberint impossible de transitar dins de la meva ment. I jo vull sortir del laberint. I trobar la llibertat al final del gran atzucac del món», confessa una altra veu. Totes, però, coincideixen a lamentar els errors comesos per Skizo: «Comencen amb el retorn de Brusselles, la incorporació al negoci familiar, la incapacitat per transformar-lo en una empresa com cal, el fracàs a què es veu abocat el somni de treballar uns anys com un foll per assolir la llibertat delerada. I encara el fracàs en tots els intents de trobar la bona noia amb qui s'havia de comprometre de per vida».

El llibre ressegueix els deliris, la passió amorosa frustrada, un estat que transcendeix la realitat més immediata i fa entrar la ment en una nova dimensió de l'ésser: «Hi ha Realitat que és i no és la realitat convencional. Una

pit per la claredat i el lirisme amb què Alabau hi presenta uns fets tan durs i tràgics com la fugida, a ple hivern i Pirineu enllà, de milers de republicans cap a l'exili. A través de comparacions, imatges i metàfores carregades de dolor i incerteses («[...] com un Ter | a la inversa | vers els cims | puguen ombres»; «soc crepuscle sense albada»); a través de mots carregats de negativitat (*desvalguts, desfici, exili...*); a través de diversos jo poètics (com el d'una nena que fuig amb la mare i la nina que els Reis li van portar encara no fa un mes, un dels pocs textos en prosa del recull), Alabau ens mostra la duresa de les guerres i de les pèrdues de tota mena que comporten. Una és «la

pèrdua de la identitat lingüística dels exiliats republicans catalans», que presenta a través d'un poema convertit en tres gràcies als jocs tipogràfics i a la traducció. Es tracta d'«Exilis», en què el jo poètic, identificable amb un dels exiliats, se sent exclòs, proscrit, perdut, en el seu «present d'arc»; un poema que es converteix en «Ex l s», amb la pèrdua de les vocals ja al títol i reduït a sons negatius, mentre que els positius s'han anat difuminant (el joc tipogràfic hi és clau). El mateix poema finalment esdevé «Exils», i ja està escrit totalment en francès. Només pel fet d'haver descobert «Camí de la retirada», ja em plau haver llegit *Pòsit de cendra*.

PIJOAN, Joaquim. *Retrat del jove Skizo*. Barcelona: Lapislàtzuli, 2022. 282 p.

s'escriu amb majúscula i l'altra amb minúscula», diu una de les veus del protagonista, capaç d'alternar les hores de confusió i abatiment amb moments d'extrema claredat mental, com quan descriu Santa Cristina d'Aro des de les restes del castell de Solius: «Totes les trifulgues personals, ambicions i decepcions, els orgulls i les mesquineses, tot s'apilava al voltant de les edificacions que besllumava callades i evocadores del seu passat. I les nits de la Platja d'Aro, el Maddox, la Wilma, la Lola, la mar brava que amb la seva blavor ho engolia tot, desig i frisança, amors i desamors mai del tot aconplerts».

ALABAU I SELVA, Ramon. *Pòsit de cendra*. Ripoll: Maideu, SL, 2022. 154 p.

Caimó, una figura llegendària

Text > ESTER SEGUÍ

La literatura pot ser la porta d'entrada a diversos mons, a realitats de les quals podem no ser conscients. Això és el que succeeix amb la novel·la *Caimó*, de Toni Strubell i Trueta (Oxford, 1952). L'autor ens presenta, a través de l'època convulsa en la qual va viure, una figura fascinant i poc coneguda: la de Pere Caimó i Bascós (Sant Feliu de Guíxols, 1819-1878), un polític que va liderar l'alçament federalista conegut com «el Foc de la Bisbal» el 6 d'octubre de 1869.

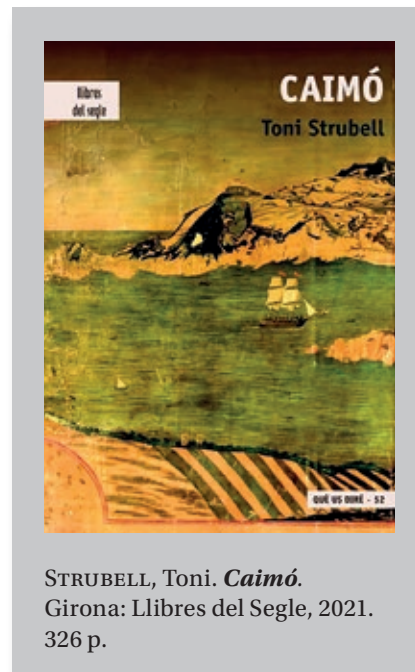
Obligada a marxar de Sant Feliu de Guíxols per buscar un futur millor, la família de Pere Caimó es va instal·lar a Puerto Rico («País para hacerse rico y morir joven»), al municipi de Mayagüez, on es va dedicar al comerç i va fer fortuna. No va ser fins passats trenta anys, el 1853, que l'indià Caimó va tornar al seu poble enyorat, convençut de la lluita per aconseguir una justícia que no existia ni a Puerto Rico ni a Catalunya.

Caimó va retrobar un Sant Feliu en plena efervescència gràcies a la indústria tapera. Implicat a denunciar les injustícies, ràpidament es va convertir en el líder republicà federal de les terres empordaneses. Juntament amb Caimó van aparèixer altres líders socials, polítics i intel·lectuals del país, com ara Abdó Terrades, Narcís

Monturiol o Isabel Vila, que és considerada la primera dona sindicalista catalana.

Estimat i odiat en la mateixa mesura, Caimó, influït pels moviments revolucionaris de l'època, va ser alcalde de Sant Feliu durant diversos moments del Sexenni Democràtic (1868-1874), i va patir l'empresonament i l'exili unes quantes vegades. El 1869 també va ser el diputat a les Corts a Madrid més votat per la seva demarcació. Decebut amb Madrid, tota la vida va ser un lluitador pels drets democràtics: «No! Aquí a Madrid, no hi ha res a fer. Nosaltres hem d'actuar sense dilacions per declarar la República a casa nostra». Tot i això, les seves peripècies no són més que el rerefons sobre el qual dilucidar la repressió, la injustícia, el sentit de les revolucions, la llibertat d'expressió...

Strubell empra un estil senzill en què el pes recau sobre els fets històrics i el protagonista. Hi destaca, però, l'ús de frases fetes («s'havien de vendre bous i esquelles») i un lèxic ric ple de matisos, com també un ús fantàstic del lèxic porto-riqueny («Piensan esos pajuatos de Madrid que fue educar a los criollos de Venezuela que les hizo volver separatistas») i el tractament de la llengua del revolucionari italoús Francesco Radaelli («Possiamo fortifi-

STRUBELL, Toni. *Caimó*. Girona: Llibres del Segle, 2021. 326 p.

care la ciutat convertíendola en impenetrabile»).

Amb pròleg de Dolors Bassa, la novel·la prioritza l'esperança d'un futur millor per a la gent, l'única opció que ens manté vius i ens fa lluitar. Per sort, la literatura pot servir per recuperar la memòria de grans personatges de la nostra història, afegint punts de vista i elements nous, a fi de comprendre el que va poder ser i finalment no va ser.

Après tant, la beauté n'est que dans l'oeil qui voit

Text > SILVIA PLANAS

Així, en francès, li envia Manolita Carreras un vers de Guyau a Carles Rahola. Corre l'any 1908 i és la segona carta que aquesta jove culta, apassionada, observadora, curiosa i educada escriu a aquell jove brillant, cultivat, pacífic, valent i compromès. Entre el 12 de novembre de 1908 i el 5 de maig de 1909 li escriu trenta-quatre cartes obviades pels que, el 1998, van publicar els seus epistolaris. Rosa M. Gil trenca aquesta tendència i, com va fer amb les dones de la Casa Masó, situa Carreras a l'epicentre, la fa protagonista i parteix

d'ella i de les seves vivències per explicar la història.

L'autora ha estudiat amorosament les cartes i les ha mirat des d'una òptica nova: la del gènere. El resultat és magnífic i fa evident que la mirada feminista va més enllà de fer la història de les dones, i que implica mirar, llegir i interpretar les coses i els fets d'una manera diferent. Manuela Carreras i Duran (1884-1963), una gironina afecionada a l'astronomia, era filla del doctor Bonaventura Carreras i Peralta i de Carme Duran. Tenia una educació refinada, fruit d'una formació francesa

exquisida. Gil la descriu com a «poc convencional, més inclinada a l'estudi, la música i la ciència que no pas a les expectatives previstes per a una noia de l'alta societat».

Però, més que en aquella excepcionalitat, la transcendència del llibre rau en aspectes subtils, com ara la quotidianitat preciosa que es desprèn de les cartes: els llibres i els estudis, les tertúlies intel·lectuals, les anades a la Catedral, les passejades per Sant Daniel, l'observació dels astres, amb l'emoció que provoca la descoberta «d'una nova estrella de la constel·lació d'Orion... po-

Penjant del fil del temps

Text > LAURA REIXACH

Rosa Font (Sant Pere Pescador, 1957) continua el seu trajecte personal en el camp de la poesia amb aquest volum exquisit que és *Temps el·líptic*, la darrera obra de l'autora, en què prossegueix la cerca de l'ésser en el temps i en la depuració de la seva expressió formal, de l'ús precís de la paraula, pulcre i revelador.

«I m'adormo escoltant el silenci que em gronxa en l'úter buit del món.» Aquesta imatge, poderosa i corprenadora, que tanca «Ruta orbital», el segon poema de *Temps el·líptic*, és una mostra eloqüent d'aquesta excel·lència que lliga forma i contingut. Els versos de Font són d'una profunditat nítida i, alhora, cerquen captar l'inefable amb una senzillesa envejable. Això fa que la seva poesia sigui plaent mentre ens endinsa en l'exploració de la realitat més inabastable. L'autora, a voltes amb poemes curts que s'engoleixen en un sospir, a voltes amb peces més llargues de lectura més reposada, ofereix al lector una terra fecunda per sentir i pensar.

El llibre està dividit en quatre reculls de títol suggeridor i unificador pels temes dels poemes que en formen part. El primer, que es titula igual que el volum sencer («Temps el·líptic»), el formen una vintena de poemes en què Font descabdella interrogants i possi-

bles respostes a aquest passar que és viure. En el segon, «El cor obscur dels mots», hi trobem una reflexió sobre la paraula i la gestació poètica en una desena de peces. En aquest segon apartat l'autora avança amb confiança i coneixement per tot de senders viscuts, com avala el fet que hagi rebut premis de renom, com el Rosa Leveroni (2008), el Carles Riba (2010) o el Senyoriu d'Ausiàs March (2019).

En el tercer recull, «Com una vella estàtua», Font, amb la destresa de Rodin o Giacometti, esculpeix un enfilall d'escenes quotidianes estàtiques però alhora vívides, amb les quals convoca la presència física de persones i elements del paisatge. Catorze poemes que ens interpel·len a propòsit de la profunditat de l'instant i l'espai. I en el quart, «I veure passar els núvols», clou el volum amb tretze peces en què l'autora s'orienta més a reconstruir un estat d'ànim viscut i a aprofundir en aquest pensar i sentir el temps. Com rubrica amb rotunditat en el primer vers de «L'altra», el darrer poema d'aquest últim recull i de tot el volum: «Escric per a qui vaig ser». Un vers que segueix d'aquesta manera: «Per retrobar-me amb aquells monstres que van poblar la nit fins que es van escolar per l'ull de la finestra. Escric per a qui vaig ser quan corria amb els gossos i l'ai-

lida i solitària». Aquell seu «voler cel i muntanyes, i res més» projecta la imatge d'una gironina convençuda que a la vida no seria gaire cosa més que dona, esposa, potser mare... Aquest era el destí de les filles de casa burgesa abocades a casar-se i a complir les expectatives de la societat patriarcal.

El llibre mostra la influència, decisiva, de la manera de pensar, de fer i de viure de Manolita en un escriptor tan ben considerat i reivindicat com Rahola. Rosa M. Gil posa Manolita al centre del relat i ens la descobreix influent decisivament en les obres i en la vida de Rahola. La rescata dels marges i la converteix en la guia perfecta per entendre l'escriptor i la Girona del seu temps.

En això rau la grandesa de l'exercici de l'autora: a elevar la quotidianitat, el coneixement, l'amistat i el sentiment a qüestions transcendents per a la història de la ciutat i de la seva gent.

El llibre és delicat i concís, parteix d'una anàlisi científica i historiogràfica impecable i ofereix una mirada innovadora. La introducció i les conclusions tanquen amb perfecció el cercle que es dibuixa entre els dos personatges i el seu context. L'apèndix final, a més, llista els llibres que formaven la biblioteca de Manolita, amb moltes obres selectes en francès.

«Al cap i a la fi, la bellesa no és sinó en l'ull que mira», diu el vers de Guyau que Manolita envia a Rahola. I l'ull de

FONT, ROSA. *Temps el·líptic*. Barcelona: Eumo Editorial, 2022. 64 p.

gua angulejava a les regues de l'hort». Així, amb aquests versos que traspuen mestratge, Font completa aquesta el·lipse que el títol ens anunciava i que dona sentit a tot el volum.

GIL TORT, ROSA MARIA. *L'astrònoma i l'escriptor: Cartes de Manolita Carreras a Carles Rahola (1908-1909)*. Girona: Diputació de Girona, 2021. 154 p.

qui escriu aquest llibre ha vist la bellesa que rau en la història d'una dona que, si no fos per aquesta publicació, continuaria sent una desconeguda. Però Rosa M. Gil obre camins nous de recerca, construeix referents nous que són, des d'ara mateix, imprescindibles.